

Asia: VN/2005/2020

Esittävän taiteen valtionosuusjärjestelmän uudistaminen

Lain soveltamisalan laajentaminen (1 §)

Valitse sopivin

Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

Lain soveltamisalan laajentaminen kattamaan kaikki esittävän taiteen muodot on kannatettavaa.

Lain tavoite (2 §)

Valitse sopivin

Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

-

Valtionosuuden tavoite (3 §)

Valitse sopivin

Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

Valtionosuuden tavoitteet edistää taiteellisista lähtökohdista esittävän taiteen monimuotoisuutta ja kulttuurista moninaisuutta sekä palveluiden saatavuutta, ovat lähtökohtaisesti kannatettavia. Tasavertaista alueellista korkeatasoisen taiteen saavutettavuutta on hyvä korostaa. Alueellisen saavutettavuuden turvaamisessa tulee tarkastella koko taiteen kenttää kokonaisuutena ja huomioida, että alueellinen saavutettavuus saattaa toteutua myös harkinnanvaraisten valtionavustus turvin. Alueellisen saavutettavuuden tavoite tulee jatkossa ulottaa laajasti esittäviin taiteisiin ja huomioida, että saavutettavuutta edistää moninainen toimijoiden joukko, ei vain VOS-rahoitteiset puheteatterit.

Lain perusteluissa mainitaan, että Taiteen edistämiskeskus (Taike) antaisi ministeriölle lausunnon, jossa tarkasteltaisiin mm. sitä, miten hakijoiden toiminta vastaa säädettyjä tavoitteita. Lain perusteluissa ei kuitenkaan avata tarkemmin, millä kriteereillä tai arviointiperusteilla Taike arvioi hakijoiden toimintaa suhteessa mainittuihin tavoitteisiin. Koska 3 § valtionosuuden tavoitteet ovat linjassa Taiken myöntämien esittävän taiteen harkinnanvaraisten toiminta-avustusten tavoitteiden kanssa, olisi luonteavaa, että valtionosuuden piiriin hakevia toimijoita arvioidaisiin Taikessa vastaavin kriteerein kuin harkinnanvaraisen toiminta-avustuksen hakijoita. Näissä kriteereinä ovat hakijayhteisön toiminnan tavoitteellisuus ja laatu, hakijayhteisön toiminnan laajuus ja vaikuttavuus, taiteellisen sisällön laatu sekä talouden kestävyys ja realismisuus.

Yhteismitallisuutta valtion harkinnanvaraisten ja valtionosuusrahoituksen välisessä arvioinnissa tulisi edistää. Taiteen edistämiskeskuksen myöntämissä monivuotisissa avustuksissa painotetaan pitkäjänteistä suunnitelmallisuutta, taiteellisen toiminnan laatua ja kehittämistyötä. Näitä samoja painotuksia tulisi edellyttää myös valtionosuusrahoituksen piirissä olevilta toimijoilta.

Taikelle tulisi varmistaa riittävät resurssit em. lausuntojen tekemiseen, erityisesti niille vuosille, jolloin valtionosuusjärjestelmän piiriin voi hakea (2021 ja sen jälkeen 3 vuoden välein). Ministeriön ja Taiken tulisi myös selventää toimijoille, hyödynnetäänkö valtionosuusjärjestelmän piiriin hakevien arvioinnissa vertaisarvioinnin välineitä, esim. lausuntoja taidetoimikunnilta, vai tehdäänkö ministeriön pyytämät lausunnot Taikessa asiantuntijavalmisteluna. Ja mikäli taidetoimikuntia hyödynnetään, tulisi selvittää voivatko nykyisenkaltaiset toimikunnat lausua myös VOS-toimijoiden hakemuksista jääviyskysymykset huomioiden. Keitä ovat ne taiteen vertaisarvioijat, jotka eivät ole edunsaajia VOS-rahoituksen eikä harkinnanvaraisen rahoituksen piirissä? Vai onko tarpeen muodostaa VOS-lausuntoja varten erilliset toimikunnat?

Valtionosuuden saamisen edellytykset (4 §)

Valitse sopivin

Kannatan muutettuna

Muutosehdotus tai muu kommentti

Pykälän 1 kohdassa säädetään, että järjestelmän piiriin hyväksytyyn toimijan tulee toimia säännöllisesti ja ympärivuotisesti ja että toiminta on ammattimaista. Tämän lisäksi kohdassa mainitaan, että ”henkilöstöpolitiikassa otetaan huomioon työnantajavelvoitteet ja virka- ja työehtosopimukset”. Ministeriön tulisi selventää, miten tämän vaatimuksen toteutumista seurataan ja tullaanko toimijoilta pyytämään määräajoin tehtävissä arvioinneissa esimerkiksi työnantajavelvoitteisiin liittyvien suunnitelmien ja asiakirjojen esittämistä.

Pykälän 8 kohdan mukainen lisätty vaatimus monivuotisesta tavoitteista, toimintaa ja taloutta koskevasta suunnitelmasta on kannatettava.

3 § Valtionosuuden tavoitteista puhutaan esittävän taiteen edistämisestä ”taiteellisista lähtökohdista”. On ristiriitaista, että 4 § valtionosuuden saamisen edellytyksissä ei kuitenkaan arvioida taiteellista toimintaa, vaan edellytykset liittyvät yleisesti toiminnan säännöllisyyteen, ammattimaisuuteen ja talouteen.

Muutosehdotuksena esitämme, että pykälän 8 kohdassa mainittua monivuotista suunnitelmaa tarkasteltaisiin vastaavilla kriteereillä kuin Taiteen edistämiskeskuksen harkinnanvaraisen toiminta-avustuksen hakijoiden toimintaa. Tämä lisäisi kentän toimijoiden ja kahden erillisen rahoitusinstrumentin välistä tasa-arvoa ja olisi linjassa uudistuksen joustavuutta lisäävän tavoitteen kanssa. Jotta joustavuus ja kahden eri rahoitusjärjestelmän välillä liikkuminen olisi mielekästä ja järkevää, tulisi toimintaa arvioida vastaavilla kriteereillä kummassakin järjestelmässä.

Valtionosuuden myöntäminen toistaiseksi tai määräajaksi (5§)

Valitse sopivin

Kannatan muutettuna

Muutosehdotus tai muu kommentti

Toistaiseksi voimassa olevat valtionosuudet tulisi muuttaa kuuden vuoden määräajaiseksi kategoriaksi kuten edellinen valtionosuusjärjestelmän uudistamista pohtinut työryhmä ehdotti.

Uudistuksen tavoitteena on ollut lisätä järjestelmän joustavuutta ja poistaa jäähmyttä, joka on leimannut nykyjärjestelmää. On huomattavaa, että työryhmän ehdotuksessa on kirjattu auki että: ”On kuitenkin todennäköistä, että uudessakin järjestelmässä valtionosuuden saajien vaihtuvuus olisi käytännössä suhteellisen vähäistä ja erityisesti valtionosuuden piiriin toistaiseksi hyväksytyjen toimintayksiköiden osalta niin suuret muutokset ovat epätodennäköisiä, että toimintayksikkö jäisi kokonaan valtionosuuden ulkopuolelle.” (s. 24)

Työryhmä siis jo omassa esityksessään tunnustaa, että uudistuksen tavoitteena ollut joustavuus ja vaihtuvuuden lisääminen tuskin toteutuu.

Lisäksi nykyisen VOS-järjestelmän ulkopuolisten toimijoiden näkökulmasta on hämmästyttävää, että esityksessä suoraan mainitaan, että nykyisin valtionosuuden piirissä olevat esittävän taiteen yksiöt hyväksyttäisiin todennäköisesti uuden järjestelmän piiriin heti toistaiseksi (s. 33). Tällainen lausunto asettaa toimijakentän jo lähtökohtaisesti keskenään epätasa-arvoiseen asemaan ja antaa ymmärtää, että nykyisten VOS-toimijoiden järjestelmään uudelleen hakeminen ja kelpoisuuden arviointi on näennäistä. Teatterikeskus kritisoi sitä, että nykyisille toimijoille esitetään näin vahvasti vanhaan järjestelmään sidottua etuoikeutettua asemaa, kun laki on vasta valmisteluvaiheessa.

Vaikka vaihtuvuus todellisuudessa olisikin vähäistä, on tärkeää että esimerkiksi painotuskertoimia tarkastellaan riittävän usein huomioiden esittävien taiteiden kentän kokonaistilanne. Valtionosuusrahoituksen piirissä olevia toimijoita ei voida arvioida vain suhteessa niiden omaan toimintaan, vaan valtionosuusrahoituksen on kohdennuttava kentän kokonaistilanteen kannalta lain tarkoittamalla tavalla ajassa muuttuvaan kenttään reagoiden.

Valtionosuuden perusteeksi vahvistettavan henkilötyövuosien määrän määräytymisen perusteet (6 §)

Valitse sopivin

Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

On hyvä että henkilötyövuosien määrä määräytyy yhden vuoden sijaan kolmen vuoden ajalta. Kuitenkin tulisi varmistaa, että Taiteen edistämiskeskuksen harkinnanvaraisen tuen piiristä voi liikkua VOS-tuen piiriin. Eli joko taata Taikelle riittävät resurssin rahoittaa toimijoita sen suuruisilla toiminta-avustuksilla, että henkilötyövuosimääriä on todellisuudessa mahdollista kasvattaa ennen VOS-rahoituksen piiriin hakeutumista tai mahdollistaa 3-vuotisen VOS-tuen piiriin hyväksyminen myös toimijoille, joiden henkilötyövuosien määrä ei vielä menneinä 3 vuonna ole ollut riittävä tai järkevä VOS-rahoituksen kannalta.

Korotetun valtionosuusprosentin määräytymisen perusteet (6 §)

Valitse sopivin

Kannatan muutettuna

Muutosehdotus tai muu kommentti

Vierailuiden vastaanoton kohdalla tulisi tukea VOS-toimijoiden mahdollisuuksia vastaanottaa vapaan kentän toimijoiden esityksiä. VOS-toimijoiden väliset vierailut ovat kannatettavia, mutta niiden toteuttamisen tulisi olla mahdollista ilman korotuskerrointakin. Vierailutoiminnan yhteydessä korotetun valtionosuuden tulee toimia kompensationsa VOS-toimijalle siitä, että harkinnanvaraisen tuen piirissä olevalla toimijalla ei ole mahdollisuutta tasavertaiseen rahalliseen ja tuotannolliseen panostukseen tai riskinottoon. Yhteistuotantoja, yhteistyötä esimerkiksi yleisötyön osalta ja esitysvierailuja VOS-toimijoiden ja vapaan kentän toimijoiden välillä tulee tukea ja niihin tulee kannustaa, mutta harkinnanvaraiset Taiken myöntämän avustukset eivät saa valua VOS-toimijoiden kassaan esimerkiksi tilavuokrien muodossa, vaan valtionavustuksella tulee kompensoida eri toimijoiden välistä epäsuhtaa rahoituksessa.

Suurten valtionosuusrahoitteisten toimijoiden kiertuetoiminnan erityinen tukeminen vaikeuttaa merkittävästi tilattomien harkinnanvaraisen tuen piirissä olevien taidetoimijoiden toimintamahdollisuuksia. Tilattojat ryhmät ovat epätyypillisten esitystilojen varassa ja ketterästi liikkuvat ihmisten luo asutuskeskusten ulkopuolellekin. Vaihtoehtoisesti tilattomat ryhmät ovat talollisten tilojen vuokraustoiminnan varassa. Kiertuetoiminta sinänsä on kannatettavaa, mutta korotetun valtionosuuden päätöksenteossa tulee ottaa huomioon alueen kokonaistilanne ja mahdolliset VOS-rahoituksen ulkopuolella toimivat yhteisöt ja freelance-taiteilijat.

VOS-toimijan kiertuetoiminnan tukeminen yksipuolistaa kiertuetarjontaa.

Svenska Teatern ja Tampereen Työväen Teatteri –nimisten teattereiden rahoitusasema (6§)

Valitse sopivin

-

Muutosehdotus tai muu kommentti

-

Määräajoin laadittava toimintayksikön rahoitusta koskeva suunnitelma (7 §)

Valitse sopivin

Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

-

Hakeminen valtionosuuden piiriin (8 §)

Valitse sopivin

Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

Opetus- ja kulttuuriministeriön tulisi huolehtia yhdessä Taiken kanssa, että kahden eri rahoitusjärjestelmän hakuprosessit ja toiminnan arvioinnissa käytettävät kriteerit olisivat niin yhdenmukaisia, että toimijoille riittäisi käytännössä yhden hakemuksen tekeminen: jos hakijaa ei hyväksyttäisi valtionosuuden piiriin, voisi Taike myöntää toiminta-avustuksen saman hakemuksen perusteella.

Määräajoin tehtävä valtionosuuden edellytysten täyttymisen arviointi (8 §)

Valitse sopivin

Kannatan muutettuna

Muutosehdotus tai muu kommentti

Valtionosuuden piiriin tulisi hakea uudestaan määräajoin, jolloin edellytysten täytyminen arvioitaisiin samalla kun korkeamman valtionosuusprosentin henkilötyövuosien määrä tarkistettaisiin suhteessa seuraavan 3- tai 6-vuotiskauden suunnitelmaan.

Valtionosuusprosentit 37 ja 60 (rahoituslaki 22 §)

Valitse sopivin

Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

-

Esittävien taiteiden yksikköhinnat (rahoituslaki 35 §)

Valitse sopivin

Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

s. 31 “Valtionosuusjärjestelmä mahdollistaa esittävän taiteen palveluiden saatavuutta sellaisissa taiteen muodoissa ja lajityypeissä, joissa tarjontaa ei synny markkinaehtoisesti.”

Valtionosuuden ei tulisi kohdentua sellaiseen esitystoimintaan, jonka toteuttaminen on mahdollista markkinaehtoisesti vaan se tulisi kohdentaa taiteellisesti kunnianhimoiseen esitystoimintaan.

Leppänen Jonna
Taiteilijayhdistys Hiljaisuus ry